

การศึกษาระบบทวิภาคี ทางออกของปัญหาแรงงานไทย

วารสารสถานการณ์ตลาดแรงงานในเดือนนี้จะนำเสนอบทความเกี่ยวกับการศึกษาระบบทวิภาคี ทางออกของปัญหาแรงงานไทย โดยคุณปาริฉัตร จันโทริ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยสรุปดังนี้

แรงงานไทยกำลังจะกลายเป็นปัญหาเรื้อรังที่รื้อวันแก้ไข ที่ผ่านมามีการหิบบกประเด็นปัญหา แรงงานมาถกเถียงและวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างแพร่หลาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการขาดแคลนแรงงานระดับ ล่างหรือแรงงานไร้ฝีมือ ในขณะที่แรงงานระดับสูงกลับมีมากเกินไปเกินกว่าความต้องการของตลาดหรือผลกระทบ จากการปรับขึ้นค่าแรงขั้นต่ำและการปรับฐานเงินเดือนของผู้ที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีซึ่งเป็นนโยบาย ที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำของรายได้แรงงานและยกระดับความเป็นอยู่ของชนชั้นแรงงาน นอกจากนี้แล้วประเทศไทยยังตื่นตัวกับการเตรียมความพร้อมด้านแรงงานให้รองรับกับประชาคมเศรษฐกิจ อาเซียน (AEC) ที่จะเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2558 ดังจะเห็นนโยบายต่างๆ จากภาครัฐ เช่น การส่งเสริมให้ปี พ.ศ. 2555 เป็นปีแห่งการพูดภาษาอังกฤษ เพื่อให้เยาวชนมีความเชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษ เพื่อเพิ่มศักยภาพใน การแข่งขันในตลาดงานในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หากแต่ปัญหาแรงงานโดยเฉพาะการขาดแคลนแรงงาน ระดับล่างและปัญหาการว่างงานในแรงงานระดับสูงกลับมิได้รับการแก้ไขอย่างแท้จริง วัตถุประสงค์ของ บทความนี้ คือ เพื่อสร้างความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาแรงงานไทยและเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาแรงงาน ไทยทั้งในระยะสั้นและระยะยาวอย่างยั่งยืน

• ปัญหาแรงงานไทยขาดแคลน แต่ไม่ขาดคน

ปัญหาแรงงานที่ประเทศไทยกำลังประสบนั้น มีการขาดแคลนแรงงานในเชิงปริมาณและ คุณภาพ ซึ่งเกิดจากหลายสาเหตุและปัจจัย ผลการสำรวจโครงสร้างของแรงงานไทยโดยสถาบันวิจัยเพื่อการ พัฒนาประเทศไทย (TDRI) พบว่าความต้องการในการใช้แรงงานระดับล่างหรือแรงงานที่จบการศึกษา ระดับประถมและมัธยมต้นนั้น มีจำนวนมากถึง 27 ล้านคน หรือคิดเป็น 72.3% ของการจ้างงานทั้งหมด แต่มี แรงงานระดับล่างที่เข้าสู่ตลาดเพียง 2-3 หมื่นคน ในตลาดแรงงานระดับกลางหรือแรงงานที่จบการศึกษาใน ระดับมัธยมปลายและอาชีวศึกษานั้น มีความต้องการการจ้างงานสูงถึง 163,834 อัตรา แต่มีผู้สมัครงานเพียง 91,975 คน และได้รับการจ้างงานจริงเพียง 49,941 คน และกว่า 80% ของผู้ที่จบการศึกษาในระดับนี้ ต้องการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น ในขณะที่แรงงานที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทยมีจำนวนสูง ถึงปีละ 304,000 คนมีการขาดแคลนในบางสาขา 2.9 หมื่นคน แต่มีอัตราการว่างงานสูงถึง 114,800 คน (TDRI, 2551) หากมองในแง่ของระดับการศึกษาแล้วพบว่าน่าดีใจไม่น้อยที่คนไทยมีแนวโน้มของระดับความ ต้องการในการศึกษาต่อมากขึ้นและจำนวนผู้จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีเพิ่มมากขึ้นซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผล จากนโยบายของภาครัฐในการขยายโอกาสการศึกษาในระดับอุดมศึกษาด้วยการจัดตั้งมหาวิทยาลัยของรัฐทั้ง ในส่วนกลางและในส่วนภูมิภาค ทำให้จำนวนบัณฑิตเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดในช่วงปีที่ผ่านมา (เนตรนภา, 2555) แต่หากมองในแง่ของตลาดแรงงานพบว่าปริมาณแรงงานที่เข้าสู่ตลาดและความต้องการแรงงานยังขาด ความสมดุลกันอยู่มาก ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานทั้งในเชิงปริมาณและในเชิง คุณภาพ

การขาดแคลนแรงงานไร้ฝีมือ

การขาดแคลนแรงงานระดับล่างหรือแรงงานไร้ฝีมือเป็นการขาดแคลนในเชิงปริมาณ กล่าวคือ ตลาดแรงงานมีความต้องการใช้แรงงานมากกว่าจำนวนแรงงานที่มีอยู่ หรือมีอุปสงค์มากกว่าอุปทาน โดยแรงงานไร้ฝีมือส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่จำเป็นต้องมีความรู้หรือการศึกษา แต่สามารถทำงานได้หากได้รับการ สอนงานเพียงเล็กน้อย เน้นการทำงานโดยใช้แรงกายงานที่ทำส่วนใหญ่เป็นงานที่ไม่พึงปรารถนา เพราะอาจ เป็นงานที่เหนื่อย ยาก สกปรก และอาจเสี่ยงอันตราย หรือเข้าข่าย 3D – Dangerous, Dirty และ Difficult เช่น งานกรรมกรหรือคนงานก่อสร้างปัญหาการขาดแคลนแรงงานระดับล่างนั้น ส่วนหนึ่งเกิดจากการศึกษา

ของประชากรที่มีแนวโน้มสูงขึ้น ด้วยความเชื่อที่ว่าการศึกษาที่สูงขึ้นจะทำให้เกิดความก้าวหน้าในหน้าที่การงานและยังช่วยเพิ่มรายได้อีกด้วย อีกทั้งประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) คือมีอัตราการเกิดของประชากรต่ำในขณะที่อัตราประชากรสูงวัยเพิ่มจำนวนขึ้น จำนวนแรงงานรุ่นใหม่ที่จะเข้ามาทดแทนในตลาดจึงไม่เพียงพอกับแรงงานที่สูญเสียไปหรือเกษียณอายุนอกจากนั้นยังมีแรงงานส่วนหนึ่งที่ถูกเลิกจ้างหรือปรับลดค่าแรงลงในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำกลับไปทำงานในภาคเกษตรกรรม และไม่กลับมาทำงานในภาคอุตสาหกรรมอีก เพราะหากกลับมาจะได้รับค่าจ้างเท่ากับแรงงานใหม่ถึงแม้จะมีประสบการณ์มากกว่า อีกทั้งค่าจ้างที่ได้รับก็ยังไม่คุ้มกับค่าครองชีพที่สูงขึ้นในปัจจุบัน และต้องแบกรับภาระความเสี่ยงและความไม่แน่นอนของสภาพเศรษฐกิจ สาเหตุเหล่านี้ ทำให้แรงงานไร้ฝีมือที่จะเข้าสู่ตลาดมีปริมาณลดลงเรื่อย ๆ จนไม่เพียงพอต่อความต้องการของภาคอุตสาหกรรมและการก่อสร้าง โดยธุรกิจการก่อสร้างมีการขาดแคลนแรงงานถึง 800,000 คน เนื่องจากแรงงานส่วนหนึ่งเลือกที่จะทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เพราะมีรายได้มากกว่า มีโอกาสทำงานล่วงเวลา มีที่พักและสวัสดิการ และลักษณะของงานไม่ตรากตรำเหมือนกับงานก่อสร้าง (สมาคมอุตสาหกรรมก่อสร้างไทย, 2554) การแย่งชิงแรงงานในธุรกิจก่อสร้างจึงเกิดขึ้นควบคู่กับการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการก่อสร้าง เช่น การนำเทคโนโลยีสำเร็จรูป หรือ Pre-Fabricated และ Precast มาใช้เพื่อลดปัญหาด้านแรงงานและต้นทุนในการก่อสร้าง เนื่องจากธุรกิจก่อสร้างมีความยืดหยุ่นน้อยกว่าอุตสาหกรรมการผลิตที่สามารถย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศที่อุดมด้วยแรงงานและค่าแรงต่ำกว่าได้เมื่อถึงเวลาอันควร

การขาดแคลนแรงงานฝีมือ

การขาดแคลนแรงงานเชิงคุณภาพเกิดขึ้นในกลุ่มแรงงานระดับสูงหรือแรงงานที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าเกิดจากความไม่สอดคล้องกันระหว่างความต้องการกำลังคนและการผลิตกำลังคนของประเทศ กล่าวคือ ในหนึ่งปีมีนักศึกษาจบการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวช. และ ปวส.) และระดับปริญญาตรีเป็นจำนวนมาก เนื่องจากนโยบายขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของรัฐ ด้วยการเพิ่มปริมาณมหาวิทยาลัยทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด แต่มีผู้สำเร็จการศึกษาได้งานทำเพียง 2 ใน 3 เท่านั้น และ 1 ใน 3 อยู่ในภาวะตกงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาในระดับปริญญาตรีสายสังคมศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ นิติศาสตร์ วารสารศาสตร์และบริหารธุรกิจมีอุปทานล้นตลาด แต่ในหลายสาขาวิชา เช่น วิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์บางสาขากลับขาดแคลนกำลังคนอยู่มาก

นอกจากนั้นยังพบว่า การขาดแคลนแรงงานฝีมือยังเกิดจากบัณฑิตส่วนหนึ่งขาดทักษะในการปฏิบัติงาน เช่น ขาดความเชี่ยวชาญภาษาต่างประเทศ คอมพิวเตอร์ หรือความสามารถเชิงเทคนิคทำให้ถูกปฏิเสธจากตลาดแรงงาน และปัญหาการเรียนไม่ตรงกับสาขาวิชาที่ตลาดต้องการ นักศึกษาส่วนหนึ่งเลือกที่จะเข้าเรียนคณะต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยตามเพื่อน ตามกระแสหรือตามความต้องการของตนโดยขาดการไตร่ตรองเกี่ยวกับตลาดงานในอนาคต อีกทั้งสภาพการแข่งขันในธุรกิจอาจมีการเปลี่ยนแปลงหรือความต้องการของตลาดงานอาจจะเปลี่ยนไปในช่วงระยะเวลาสี่ปีที่นักศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย ทำให้ไม่มีตำแหน่งงานรองรับเมื่อสำเร็จการศึกษาการขาดคุณสมบัติที่ผู้ประกอบการคาดหวัง และการเลือกเรียนในสาขาที่ไม่ตรงกับความต้องการของตลาดงานจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้แรงงานส่วนหนึ่งไม่สามารถเข้าสู่ตลาดงานได้ ก่อให้เกิดภาวะการว่างงานในที่สุด

• ทางออกปัญหาแรงงานไทย

ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมธุรกิจและเศรษฐกิจของประเทศไทยคือโครงสร้างต้นทุนการผลิตต่ำ เนื่องจากแรงงานราคาถูกจากข้อมูลขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ หรือ ILO พบว่าไทยมีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งมากมีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศหรือ GDP ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และอัตราการว่างงานเพียงร้อยละ 1.2 ซึ่งดูเหมือนจะเป็นสัญญาณที่ดีในเชิงเศรษฐกิจ

แต่หากพิจารณาในแง่ของการกระจายรายได้พบว่า ส่วนแบ่งของค่าจ้างในประเทศไทยต่อรายได้ของประเทศ ลดลงจากร้อยละ 72 ในปี พ.ศ. 2538 เป็นร้อยละ 63 ในปี พ.ศ. 2549 แต่แนวโน้มอัตราการเจริญเติบโตของ ค่าจ้างที่แท้จริงสำหรับแรงงานส่วนมากยังอยู่ในอัตราที่ต่ำมาก อัตราค่าจ้างขั้นต่ำมีการปรับขึ้นไม่ทันกับภาวะ เงินเฟ้อในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา และความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประเทศไทย วัดโดยใช้ค่า Gini Coefficient¹ มีค่าสูงถึง 0.43 ซึ่งเป็นระดับที่สูงที่สุดในเอเชีย (ILO, 2554) การปรับขึ้นค่าแรงขั้นต่ำตามนโยบายของรัฐบาล ไทยจะส่งผลต่อต้นทุนของผู้ประกอบการในการผลิต ทำให้การจ้างงานที่น้อยลงในบางภาคของเศรษฐกิจที่จ่าย ค่าจ้างต่ำหรือเน้นแรงงานในการผลิต (Labour-Intensive) การแก้ปัญหาแรงงานขาดแคลนและต้นทุน แรงงานระดับล่างจึงมุ่งไปที่การใช้แรงงานต่างชาติเข้ามาทดแทนแรงงานไทย เนื่องจากแรงงานต่างชาติพร้อมที่ จะรับค่าแรงในอัตราที่ต่ำกว่าแรงงานไทย ผลการวิจัยของ TDRI ในปี พ.ศ. 2554 ระบุว่าประเทศไทยมีการใช้ แรงงานต่างด้าวถึง 932,255 คน และในจำนวนนี้เป็นแรงงานที่ขึ้นทะเบียนอย่างถูกกฎหมายเพียง 12% เท่านั้น ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาแรงงานที่ไม่ได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพ และปัญหาการเอาเปรียบจาก นายจ้าง (UN, 2554) นอกจากนั้นแล้วการปรับขึ้นค่าแรงขั้นต่ำยังส่งผลกระทบต่ออัตราเงินเฟ้อ ราคา สินค้าและบริการจะมีการปรับตัวสูงขึ้นไปตามต้นทุนที่สูงขึ้น หากแต่ผลกระทบเหล่านี้ล้วนเป็นผลกระทบใน ระยะสั้นทั้งสิ้น ในระยะยาวการปรับขึ้นของค่าแรงขั้นต่ำจะไม่มีผลกระทบต่อการจ้างงานโดยรวมหรือการ เจริญเติบโตของ GDP หรือการลงทุน ดังตัวอย่างที่เคยเกิดมาแล้วในประเทศจีน เพราะท้ายที่สุดตลาดจะเกิด การปรับตัว แรงงานที่ถูกเลิกจ้างในภาคเศรษฐกิจที่จ่ายค่าจ้างต่ำจะเคลื่อนย้ายไปยังภาคเศรษฐกิจอื่นทำให้ ภาวะการว่างงานลดน้อยลง

การทดแทนแรงงานไทยด้วยแรงงานต่างชาติอาจไม่สามารถทำได้ ในกรณีที่แรงงานต่างชาติ มีคุณสมบัติไม่เพียงพอที่จะทดแทนแรงงานฝีมือชาวไทยได้ จึงทำให้ยังต้องมีการจ้างแรงงานไทยต่อไป และ ถ้าหากรัฐบาลขยายการบังคับใช้กฎหมายค่าจ้างขั้นต่ำครอบคลุมแรงงานต่างชาติเช่นเดียวกับแรงงานไทย ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อแรงงานไทยที่ขาดทักษะฝีมือแรงงานก็น้อยลง เพราะการจ้างแรงงานไทยหรือ แรงงานต่างชาติไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างในแง่ของต้นทุน และในภาพรวมค่าจ้างที่สูงขึ้นจะทำให้ความ ต้องการสินค้าและบริการโดยรวมสูงขึ้น เนื่องจากกำลังซื้อที่เพิ่มขึ้น การปรับขึ้นค่าแรงขั้นต่ำจึงเป็นการช่วย กระตุ้นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจภายในประเทศอีกด้วย การปรับขึ้นค่าแรงขั้นต่ำจึงไม่ใช่ประเด็นที่ต้องมา เรียกร้องอีกต่อไป และการจ้างแรงงานต่างชาติอาจจะเป็นทางออกของปัญหาแรงงานในระยะสั้น สิ่งที่ต้องทำ เพื่อแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนในระยะยาวคือการคิดว่าจะทำอย่างไรให้ภาคอุตสาหกรรมและแรงงานไทยเกิดการ พัฒนาอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับสภาพการแข่งขันที่เปลี่ยนไปหลังจากประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจ อาเซียนการพัฒนาคุณภาพแรงงาน การเร่งผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของ ผู้ประกอบการคือยุทธศาสตร์สำคัญที่ประเทศไทยควรเร่งดำเนินการโดยสามารถทำได้โดยการปรับระบบ โครงสร้างการศึกษาให้เชื่อมโยงกับตลาดแรงงาน การเร่งผลิตแรงงานในส่วนที่ขาดแคลนโดยเฉพาะแรงงาน ฝีมือระดับอาชีวศึกษา

เชื่อมโยงการศึกษา与市场แรงงานอย่างบูรณาการ

ปัญหาการขาดแคลนแรงงานส่วนหนึ่งนั้นเกิดจากการผลิตกำลังคนแบบไร้ทิศทาง และไม่ สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน จึงทำให้มีผู้เรียนจบในทุกระดับการศึกษากระจุกตัวอยู่ในบาง สาขาแต่ขาดแคลนในหลายสาขา อีกทั้งยังมีปัญหาด้านคุณภาพทำให้ตลาดแรงงานที่ถึงแม้จะมีความต้องการ แรงงานสูง แต่ไม่สามารถหาคนมาทำงานได้ การสำรวจข้อมูลตลาดแรงงานและความต้องการแรงงานใน ปัจจุบันและอนาคต การทำฐานข้อมูลด้านแรงงานจึงเป็นสิ่งที่ควรทำควบคู่ไปกับการปรับปรุงคุณภาพ การศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการและสภาพการแข่งขันทางธุรกิจในอนาคต ทั้งนี้การ จะเชื่อมโยงการศึกษาให้เข้ากับตลาดแรงงานอย่างบูรณาการได้ต้องอาศัยความร่วมมือในการทำงานจาก ทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะกระทรวงแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม หรือสถาบันการศึกษาในระดับต่าง ๆ ที่สำคัญ ควรมีการการประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับตลาดแรงงานและงานที่รองรับในแต่ละสาขาวิชาชีพให้นักเรียน

นักศึกษาได้ทราบ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจก่อนเข้าเรียนต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แรงงานระดับล่างและระดับกลางเป็นกลุ่มแรงงานที่ตลาดมีความต้องการสูงมาก โดยเฉพาะแรงงานที่จบการศึกษาในระดับมัธยมปลายและอาชีวศึกษามีความต้องการการจ้างงานสูงถึง 163,834 คน แต่ที่ผ่านมากลับพบว่ามีนักเรียนจำนวนไม่มากที่ตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในระดับอาชีวศึกษา ซึ่งเกิดจากหลาย ๆ ปัจจัย โดยเฉพาะค่านิยมที่ไม่ถูกต้องต่อการศึกษาในสายอาชีพ ดังนั้น การปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องต่ออาชีวศึกษาจึงเป็นสิ่งที่พึงกระทำอย่างเร่งด่วนควบคู่กับการพัฒนาอาชีวศึกษา สำหรับทางออกปัญหาแรงงานไทยในส่วนอื่น จะนำเสนอในฉบับหน้า

ที่มา: <http://www.jba.tbs.tu.ac.th/files/Jba135/Article/JBA135Parichat.pdf>

การศึกษาระบบทวิภาคี ทางออกของปัญหาแรงงานไทย (ตอนที่ 2)

ฉบับเดือนที่ผ่านมาได้นำเสนอปัญหาแรงงานไทยขาดแคลน แต่ไม่ขาดคน ฉบับนี้จะนำเสนอเกี่ยวกับทางออกของปัญหาแรงงานไทยต่อจากเดือนที่ผ่านมาดังนี้

เปลี่ยนค่านิยมต่อการอาชีวศึกษา

ที่ผ่านมารัฐบาลไทยพยายามมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและสมรรถนะของแรงงานไทยโดยตั้งเป้าที่จะเพิ่มแรงงานด้านอาชีวศึกษาเพิ่มขึ้นจาก 40% เป็น 60% ของแรงงานในระบบ เนื่องจากมีการคาดการณ์ไว้ว่าในอนาคตเมื่อประเทศไทยเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จะมีการโยกย้ายฐานการผลิตมากขึ้นและในการย้ายฐานการผลิตผู้ประกอบการจะต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านแรงงานประกอบด้วย และถึงแม้ว่าค่าแรงจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้ประกอบการใช้ในการพิจารณาเลือกฐานการผลิตแต่คุณภาพของแรงงานก็เป็นอีกปัจจัยที่ต้องให้ความสำคัญ ที่ผ่านมาสถิติการเข้าศึกษาในระดับอาชีวศึกษามีแนวโน้มสูงขึ้นเนื่องจากนโยบายส่งเสริมของรัฐบาล แต่เป้าหมายในการเพิ่มนักศึกษาอาชีวศึกษาร้อยละ 60 มีความท้าทายในหลายประเด็น เช่น ในเรื่องของอัตราค่าจ้าง ถึงแม้ว่าแรงงานระดับกลางหรือนักศึกษาในระดับอาชีวศึกษาจะเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน และนักศึกษาเหล่านี้มีทักษะในภาคปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาในระดับอุดมศึกษา แต่กลับได้รับค่าจ้างต่ำกว่าผู้ร่วมงานที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี ทำให้นักศึกษาจำนวนไม่น้อยมุ่งเรียนต่อในสายสามัญหรือเลือกที่จะเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาหลังจากเรียนจบสายอาชีพ และหากพิจารณาที่สาขาวิชาขาดแคลน เช่น ช่างเทคนิค และอุตสาหกรรม พบว่ามีนักศึกษาและสถาบันที่เปิดทำการสอนอยู่ในปริมาณที่ไม่มากนักเมื่อเทียบกับสาขาวิชาบริหารธุรกิจซึ่งเป็นสาขาที่ไม่ขาดแคลนทั้งในระดับอาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากต้นทุนในการจัดการเรียนการสอนในสาขาวิชาบริหารธุรกิจนั้นไม่สูงมากเมื่อเทียบกับสายเทคนิคที่ต้องอาศัยอุปกรณ์และผู้เชี่ยวชาญในปริมาณที่มากกว่า นอกจากนี้ สถาบันอาชีวศึกษายังติดภาพลบในสายตาของสังคมและผู้ปกครอง ที่มองว่านักเรียนในสายอาชีพเรียนไม่เก่งและเป็นพวกอันธพาลอาชีวศึกษาเป็นทางเลือกของผู้ไม่มีทางเลือก ภาพลบเหล่านี้เป็นสิ่งที่ต้องเร่งแก้ไขและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง พร้อมกับปรับตลาดแรงงานและทัศนคติของผู้ประกอบการเพราะหากแรงงานระดับกลางเป็นที่ต้องการของตลาดแล้ว ตลาดควรจะมีแนวทางปฏิบัติที่แสดงถึงความต้องการและสื่อสารกับแรงงานกลุ่มนี้ซึ่งอาจจะทำได้โดยการเพิ่มเงินเดือนหรือลดส่วนต่างระหว่างรายได้ของผู้ที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีและอาชีวศึกษา การส่งเสริมสถาบันอาชีวศึกษาจากภาครัฐ และการเพิ่มสัดส่วนของสถาบันอาชีวศึกษาที่เปิดสอนในสาขาช่างอุตสาหกรรมและช่างเทคนิคที่ขาดแคลน

ส่งเสริมการศึกษาทวิภาคี (Dual System)

การผลิตกำลังคนร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและผู้ประกอบการในตลาดแรงงานเป็นอีกหนึ่งแนวทางในการแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานฝีมือการศึกษาระบบทวิภาคีหรือระบบฝึกหัด (Dual System หรือ Apprenticeship) นั้น เป็นแนวทางการศึกษาที่มุ่งเน้นการเรียนการสอนอย่างบูรณาการระหว่างสถานศึกษาและผู้ประกอบการ เป็นระบบการศึกษาที่แพร่หลายและได้รับความนิยมในประเทศเยอรมนี ประเทศไทยรับรูปแบบการศึกษานี้มาใช้ได้ระยะหนึ่ง หากแต่ยังไม่เป็นที่รู้จักและแพร่หลายมากนัก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550; สบสันต์ อดตฤกษ์, 2531) โครงสร้างของระบบการศึกษาในประเทศสหพันธ์รัฐสาธารณรัฐเยอรมันสามารถสรุปได้เป็น 3 ระดับ คือระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา โดยการศึกษาในระดับประถมศึกษา (Primery Level, Primery Stufe) เป็นการศึกษาภาคบังคับ ใช้เวลาเรียน 4 ปี นักเรียนจะเริ่มเข้าสู่ระบบการศึกษานี้เมื่อมีอายุ 6 ปี จุดมุ่งหมายของการศึกษาในระดับนี้คือเพื่อปูพื้นฐานความรู้ และให้นักเรียนได้สำรวจความชอบ ความสนใจ และความถนัดของตน ส่วนการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา (Secondary Level, Sekundarstufe I และ II) เป็นการศึกษาภาคบังคับ ใช้เวลาเรียน 9-10 ปี โดยนักเรียนที่เข้ามาสู่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนั้น สามารถเลือกที่จะเข้าศึกษาในโรงเรียนลักษณะต่าง ๆ ซึ่งแบ่งได้เป็น 4 ประเภทคือ 1) Gymnasium (Grammar School) หรือ โรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญหรือวิชาการ เป็นการเรียน

ที่มุ่งเน้นการทำ Abitur หรือประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อเข้าไปเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยต่อไป 2) Realschule (Intermediate Secondary School) เป็นโรงเรียนที่อยู่ระหว่างโรงเรียนสายวิชาการและโรงเรียนที่ให้การศึกษาวិชาพื้นฐานทั่วไป ดังนั้นความเข้มงวดด้านวิชาการจึงน้อยกว่า Gymnasium แต่นักเรียนสามารถเลือกที่จะเข้าเรียนต่อในระดับมัธยมตอนปลายสายวิชาชีพ (Berufsfachschule, Fachoberschule) ได้ 3) Hauptschule (Secondary General School) หรือโรงเรียนที่ให้การศึกษาวิชาพื้นฐานทั่วไป ใช้เวลาเรียน 5 ปี และเมื่อจบการศึกษาในระดับนี้นักเรียนสามารถศึกษาต่อในสายอาชีพหรืออาชีวศึกษาในระบบทวิภาคีได้ 4) Gesamtschule (Comprehensive School) เป็นการผสมผสานลักษณะการสอนของโรงเรียนทั้ง 3 ประเภทข้างต้นเข้าด้วยกัน และใช้เวลาเรียน 6 ปี โดยจะเริ่มจากการเรียนวิชาพื้นฐานทั่วไป และเรียนวิชาเฉพาะทางตั้งแต่เกรด 7 และนักศึกษาสามารถเปลี่ยนไปศึกษาต่อในโรงเรียน Hauptschule ในเกรด 10 ก่อนเข้าสู่ระบบ Dual System หรือศึกษาต่อในโรงเรียนมัธยมปลายสายสามัญ Gymnasiale Oberstufe หรือ Berufliches Gymnasium หรือโรงเรียนที่มุ่งเน้นด้านอาชีพ เพื่อเข้าศึกษาต่อในสถาบันด้านการอาชีพ (Berufsakademie)ต่อไปและการศึกษาในระดับอุดมศึกษา (Tertiary Level, Tertiärbereich) เป็นการศึกษาหลังจากระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า โดยมีการจัดศึกษาในหลายรูปแบบ คือ มหาวิทยาลัย (University) มหาวิทยาลัยประยุกต์ (University of Applied Sciences หรือ Fachhochschule) มหาวิทยาลัยศิลปะและการดนตรี (Musik- und Kunsthochschule) หรือสถาบันการอาชีพอื่น ๆ (Berufsakademie) ที่มีสถานะเทียบเท่ามหาวิทยาลัย หลังจากการปฏิรูปการศึกษาครั้งใหญ่ในสหภาพยุโรป (Bologna Process) การศึกษาระดับอุดมศึกษาได้ปรับเปลี่ยนจากระบบที่เรียกว่า Diplom (Uni) ที่เทียบเท่าปริญญาโท และ Diplom (FH) เทียบเท่าระดับปริญญาตรี เป็นรูปแบบสากล คือ Bachelor, Master และ Doctor Degree หรือระดับปริญญาตรี โท เอกตามลำดับ (Cortina et al., 2003)

หากพิจารณาโครงสร้างการศึกษาของประเทศเยอรมนีเบื้องต้น จะพบว่าระบบการศึกษามีความหลากหลายและความยืดหยุ่นสูง นักเรียนสามารถเลือกที่จะศึกษาในโรงเรียนมัธยมที่หลากหลายตามความสนใจ ความถนัดและความสามารถของตน อีกทั้งระบบการศึกษายังมีความสัมพันธ์กับระบบการฝึกอบรมอาชีพ คือมุ่งเน้นให้นักศึกษาที่สนใจในสายวิชาชีพ ได้ศึกษาและเรียนรู้การปฏิบัติจริงในสาขาวิชาชีพนั้น ๆ ในขณะที่ระบบการศึกษาในประเทศไทยกลับให้ทางเลือกแก่นักศึกษาเพียงสายสามัญและสายอาชีพ และแนวโน้มของนักศึกษาสายอาชีพก็มุ่งไปสู่การเรียนในระดับอุดมศึกษาเพื่อรับวุฒิการศึกษาปริญญาตรี การศึกษาไทยจึงเป็นลักษณะคอขวด

การศึกษาทวิภาคีมุ่งเน้นการให้ความรู้ทั้งเชิงทฤษฎีโดยสถาบันการศึกษาหรือโรงเรียน และการฝึกทักษะการปฏิบัติจริงในสถานประกอบการธุรกิจหรืออุตสาหกรรม นักศึกษาในระบบทวิภาคีของเยอรมัน จะมี 2 สถานภาพคือนักเรียนนักศึกษาในสถานศึกษา และเป็นพนักงานในสถานประกอบการ ในขณะเดียวกัน การเข้าศึกษาในระบบทวิภาคีผู้ที่ประสงค์จะเข้าศึกษาต้องสมัครเป็นช่างฝึกหัด (Trainee หรือ Apprentice) ในธุรกิจอุตสาหกรรมที่มีคุณสมบัติผ่านตามเกณฑ์ที่หอการค้า (Chamber of Industry and Trade) และหน่วยงานภาครัฐกำหนดไว้ ได้แก่ คุณสมบัติด้านโครงสร้าง บุคลิก อาศัยสถานที่และความพร้อมที่จะสอนนักศึกษา เมื่อช่างฝึกหัดได้รับการตอบรับเป็นช่างฝึกหัดแล้ว ธุรกิจอุตสาหกรรมนั้นจะติดต่อโรงเรียนอาชีวศึกษาเพื่อวางแผนร่วมกันในการส่งช่างฝึกหัดหรือนักศึกษาไปเรียนในภาคทฤษฎีในสถานศึกษาตามช่วงเวลาที่กำหนด โดยอาจเข้าเรียนในโรงเรียน 1-2 วันต่อสัปดาห์หรือเรียนเป็นบล็อก (Blockcourse) คือเรียนในโรงเรียนติดต่อกันในช่วงระยะเวลาหนึ่งหลาย ๆ สัปดาห์ มีระยะเวลาศึกษารวมทั้งสิ้น 3 ปีมีการสอบวัดผลทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติและจบด้วยการสอบประมวลผลเพื่อรับประกาศนียบัตรวุฒิจาชีพเป็นช่างฝีมือ (Journeyman) จากทางหอการค้าในสาขาความเชี่ยวชาญนั้นๆ (Wolf, 1992)

ในขณะที่การศึกษาทวิภาคีในประเทศไทยการศึกษาทวิภาคีในประเทศไทยเกิดขึ้นครั้งแรกด้วยความร่วมมือระหว่างสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือและรัฐบาลประเทศเยอรมนี เริ่มเปิดการศึกษาหลักสูตรทวิภาคีหรือการเรียนระบบโรงเรียน-โรงงาน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 โดยรับผู้สำเร็จการศึกษา

ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ได้คะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 2 และมีอายุไม่เกิน 25 ปี หลักสูตรช่างฝึกหัดนี้มีระยะเวลา 3 ปี แบ่งเป็นการฝึกฝีมือเบื้องต้น 1 ปี หลังจากนั้นจะมีการประเมินเพื่อรับสิทธิ์เข้าฝึกหัดในสถานประกอบการ อีก 2 ปี โดยจะทำการฝึกสัปดาห์ละ 4 วัน และกลับมาเรียนวิชาภาคทฤษฎีที่สถาบันสัปดาห์ละ 1 วัน เมื่อครบหลักสูตรช่างฝึกหัดจะต้องทำการทดสอบทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ โดยมีสถาบันและสถานประกอบการเป็นผู้ดำเนินการสอบ เพื่อรับประกาศนียบัตรช่างชำนาญงาน เช่นเดียวกับระบบในประเทศเยอรมนี (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 2555; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) นอกจากนี้ยังมีสถาบันอื่น ๆ ที่จัดการเรียนการสอนระบบทวิภาคี เช่น สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง สถาบันเทคโนโลยีนานาชาติ อุดรธานี และโรงเรียนปัญญาภิวัฒน์ เทคโนโลยี ฯลฯ อย่างไรก็ตาม การศึกษาในระบบทวิภาคียังมีข้อจำกัดหลายประการ จากการศึกษางานวิจัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 ถึงปัจจุบันพบว่า ปัญหาของการศึกษาทวิภาคีสามารถจำแนกได้ ดังนี้

ปัญหาด้านความพร้อมของสถานศึกษาและบุคลากรในการจัดการเรียนการสอนและประเมินผล ข้อมูลจากการวิจัยพบว่าสถานศึกษามีความพร้อมทางด้านบุคลากรและอุปกรณ์อยู่ในระดับปานกลาง มีจำนวนครูและอุปกรณ์ที่เหมาะสม ครูมีความเข้าใจรูปแบบการสอนระบบทวิภาคี แต่มีปัญหาในการประเมินผล กล่าวคือการประเมินผลจากสถานศึกษามีเนื้อหาที่ไม่ครอบคลุมกับงานในสถานประกอบการและมีความไม่เหมาะสม และมีปัญหาการขาดงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐในการพัฒนาบุคลากรและนิเทศติดตามผล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550; หวน พินิจพันธ์, 2549; วิจิตร ขวัญเอียด, 2546; สุรวดี อินสุวรรณ, 2544)

ปัญหาด้านสถานประกอบการ ถึงแม้ว่าจะสถานประกอบการส่วนใหญ่มีความพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการเปิดสอนหลักสูตรทวิภาคีและมีเครื่องมือและอุปกรณ์ที่มีความทันสมัย แต่ยังพบปัญหาจำนวนครูฝึกในสถานประกอบการมีไม่เพียงพอ อีกทั้งยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาทวิภาคี และขาดทักษะในการถ่ายทอดความรู้ไม่มีเวลาสอนงานเนื่องจากมีภาระอื่นมาก (ภิญโญ ขำประดิษฐ์, 2552; ศิริ จันบำรุง, 2549; หวน พินิจพันธ์, 2549; สุรวดี อินสุวรรณ, 2544)

ปัญหาด้านนักเรียน เนื่องจากนักเรียนขาดความพร้อมความเข้าใจและวุฒิภาวะในการปรับตัวให้เข้ากับการศึกษาระบบทวิภาคี ที่ต้องเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ นักเรียนส่วนหนึ่งรู้สึกว่าการปฏิบัติมีความซ้ำซากจำเจ และหลักสูตรมุ่งเน้นการปฏิบัติมากเกินไป ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตน ทำให้เกิดปัญหาการลาออกกลางคัน และสร้างความเบื่อหน่ายให้กับสถานประกอบการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550; วิสิทธิ์ งามเลิศชัย, 2551; โปธิ์ตะวัน ปินทิโย, 2543) ถึงแม้ว่าการจัดการเรียนการสอนระบบทวิภาคีประสบปัญหามากมาย แต่ปัญหาเหล่านี้สามารถแก้ไขได้หากได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง การพัฒนาระบบการศึกษาทวิภาคีให้มีคุณภาพ จะนำมาซึ่งคุณประโยชน์มากมายทั้งกับตัวผู้เรียน ผู้ประกอบการ ตลอดจนสถานศึกษา

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาระบบทวิภาคี

ในการศึกษาระบบทวิภาคี ผู้เรียนสามารถทำงานจริงในสถานประกอบการ ได้เรียนรู้จากครูฝึก ซึ่งเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานจริง มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านสูง และได้ใช้เครื่องจักรและอุปกรณ์ที่มีความทันสมัยที่ใช้งานจริงในอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่สถานศึกษาไม่สามารถจัดหาได้ และในการศึกษาระบบทวิภาคี ยังช่วยให้ นักเรียนสามารถเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของตน สามารถลดปัญหาการเรียนไม่ตรงสาขา นอกจากนั้นในระหว่างเรียนนักเรียนยังมีรายได้ในฐานะลูกจ้างของสถานประกอบการ และมีโอกาสที่จะได้รับการบรรจุเข้าทำงานหลังสำเร็จการศึกษา ในขณะที่ผู้ประกอบการสามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนกำลังคนในระยะยาว ด้วยการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ มีคุณสมบัติตรงตามที่ต้องการ สามารถปฏิบัติงานกับเทคโนโลยีขั้นสูงได้ อีกทั้งยังสามารถสร้างความผูกพันระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง สร้างความภักดีต่อองค์กร ถ่ายทอดวัฒนธรรมองค์กร อันเป็นหัวใจสำคัญในการธำรงไว้ซึ่งบุคลากรที่มีคุณภาพ ลดอัตราการลาออก และยังเป็นส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์กรในการทำงานร่วมกันกับสังคม อีกทั้งการทำงานใกล้ชิดกับ

สถานศึกษา ทำให้เกิดการถ่ายถอดแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งองค์กรสามารถนำมาพัฒนาตนเอง และสถานศึกษาสามารถนำมาพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนและพัฒนาครูผู้สอน สถาบันการศึกษาที่เปิดสอนระบบทวิภาคี นอกจากจะช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านงบประมาณในการจัดซื้อจัดหาเครื่องจักรอุปกรณ์ การจ้างวิทยากรพิเศษจากภายนอก เพราะการเรียนภาคปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์จะจัดขึ้นโดยสถานประกอบการที่เข้าร่วมโครงการ นอกจากนี้ สถาบันการศึกษายังสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับสถานประกอบการ สามารถพัฒนาครูอาจารย์ และปรับระบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับธุรกิจและความต้องการของตลาด (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550; หวน พินธุพันธ์, 2549) ในภาพรวมการศึกษาทวิภาคีเป็นกุญแจสำคัญในการยกระดับฝีมือแรงงาน เนื่องจากนักเรียน นักศึกษาจะได้ความรู้เชิงทฤษฎีควบคู่ไปกับการฝึกทักษะเชิงปฏิบัติ และยังเป็นการแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานไร้ฝีมือและแรงงานฝีมือ เนื่องจากผู้ประกอบการสามารถวางแผนแรงงานในระยะยาวและผลิตแรงงานให้ตรงกับความต้องการของตน แต่การจะทำให้ระบบการศึกษาทวิภาคีประสบความสำเร็จได้จะต้องอาศัยแผนยุทธศาสตร์ ในการดำเนินงานที่เหมาะสมและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน กล่าวคือภาครัฐต้องสร้างแรงจูงใจให้ภาคเอกชน ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมชั้นนำของไทย เช่น อุตสาหกรรมรถยนต์ อาหาร เคมีภัณฑ์ ตลอดจนอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและธุรกิจบริการให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระบบทวิภาคี โดยชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่ผู้ประกอบการจะได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ และอาจให้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ เช่น การลดหย่อนภาษีหรือสิทธิพิเศษอื่น ๆ อีกทั้งภาครัฐ สถาบันการศึกษา และผู้ประกอบการภาคเอกชนยังต้องร่วมมือกันพัฒนาการศึกษาทวิภาคีให้เป็นมาตรฐานและมีคุณภาพเป็นที่ประจักษ์ ควบคู่ไปกับการประชาสัมพันธ์กับนักศึกษาและผู้ปกครองให้เข้าใจถึงรูปแบบของการศึกษาทวิภาคีและประโยชน์ที่พึงได้รับ โดยอาจนำเสนอตัวอย่างของนักเรียนที่ศึกษาในระบบนี้ ได้รับบรรจุเข้าทำงานในองค์กรชั้นนำประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างเป็นรูปธรรม และสร้างความเชื่อมั่นในผลสัมฤทธิ์ของการศึกษาทวิภาคี

ที่มา: <http://www.jba.tbs.tu.ac.th/files/Jba135/Article/JBA135Parichat.pdf>

การศึกษาระบบทวิภาคี ทางออกของปัญหาแรงงานไทย

ฉบับที่ผ่านมาได้นำเสนอปัญหาแรงงานไทยขาดแคลน แต่ไม่ขาดคน และทางออกของปัญหาแรงงานไทยฉบับนี้จะนำเสนอเกี่ยวกับการศึกษาระบบทวิภาคีในประเทศไทยและประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาระบบทวิภาคี ต่อจากฉบับที่ผ่านมา ดังนี้

การศึกษาทวิภาคีในประเทศไทยการศึกษาทวิภาคีในประเทศไทยเกิดขึ้นครั้งแรก ด้วยความร่วมมือระหว่างสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือและรัฐบาลประเทศเยอรมนี เริ่มเปิดการศึกษาหลักสูตรทวิภาคีหรือการเรียนระบบโรงเรียน-โรงงาน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 โดยรับผู้สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ได้คะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 2 และมีอายุไม่เกิน 25 ปี หลักสูตรช่างฝึกหัดนี้มีระยะเวลา 3 ปี แบ่งเป็นการฝึกฝีมือเบื้องต้น 1 ปี หลังจากนั้นจะมีการประเมินเพื่อรับสิทธิ์เข้าฝึกหัดในสถานประกอบการอีก 2 ปี โดยจะทำการฝึกสัปดาห์ละ 4 วัน และกลับมาเรียนวิชาภาคทฤษฎีที่สถาบันสัปดาห์ละ 1 วัน เมื่อครบหลักสูตรช่างฝึกหัดจะต้องทำการทดสอบทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ โดยมีสถาบันและสถานประกอบการเป็นผู้ดำเนินการสอบเพื่อรับประกาศนียบัตรช่างชำนาญงาน เช่นเดียวกับระบบในประเทศเยอรมนี (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 2555; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550)นอกจากนั้นยังมีสถาบันอื่นๆ ที่จัดการเรียนการสอนระบบทวิภาคี เช่น สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตช่างอุตสาหกรรม และโรงเรียนปัญญาภิวัฒน์เทคโนโลยีธุรกิจ ฯลฯ อย่างไรก็ตาม การศึกษาในระบบทวิภาคียังมีข้อจำกัดหลายประการ จากการศึกษางานวิจัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 ถึงปัจจุบันพบว่า ปัญหาของการศึกษาทวิภาคีสามารถจำแนกได้ ดังนี้

ปัญหาด้านความพร้อมของสถานศึกษาและบุคลากรในการจัดการเรียนการสอนและประเมินผล ข้อมูลจากการวิจัยพบว่าสถานศึกษามีความพร้อมทางด้านบุคลากรและอุปกรณ์อยู่ในระดับปานกลาง มีจำนวนครูและอุปกรณ์ที่เหมาะสม ครูมีความเข้าใจรูปแบบการสอนระบบทวิภาคี แต่มีปัญหาในการประเมินผล กล่าวคือการประเมินผลจากสถานศึกษามีเนื้อหาที่ไม่ครอบคลุมกับงานในสถานประกอบการและมีความถี่ไม่เหมาะสม และมีปัญหาการขาดงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐในการพัฒนาบุคลากรและนิเทศติดตามผล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550; หวน พินิจพันธ์, 2549; วิจิตร ขวัญเอียด, 2546; สุรวดี อินสุวรรณ, 2544)

ปัญหาด้านสถานประกอบการ ถึงแม้ว่าจะสถานประกอบการส่วนใหญ่มีความพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการเปิดสอนหลักสูตรทวิภาคีและมีเครื่องมือและอุปกรณ์ที่มีความทันสมัย แต่ยังพบปัญหาจำนวนครูฝึกในสถานประกอบการมีไม่เพียงพอ อีกทั้งยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาทวิภาคี และขาดทักษะในการถ่ายทอดความรู้ไม่มีเวลาสอนงานเนื่องจากมีภาระอื่นมาก (ภิญโญ ขำประดิษฐ์, 2552; ศิริ จันบำรุง, 2549; หวน พินิจพันธ์, 2549; สุรวดี อินสุวรรณ, 2544)

ปัญหาด้านนักเรียน เนื่องจากนักเรียนขาดความพร้อมความเข้าใจและวุฒิภาวะในการปรับตัวให้เข้ากับการศึกษาระบบทวิภาคี ที่ต้องเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ นักเรียนส่วนหนึ่งรู้สึกว่าการปฏิบัติมีความซ้ำซากจำเจ และหลักสูตรมุ่งเน้นการปฏิบัติมากเกินไป ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตน ทำให้เกิดปัญหาการลาออกกลางคัน และสร้างความเบื่อหน่ายให้กับสถานประกอบการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550; วิสิทธิ์ งามเลิศชัย, 2551; โพธิ์ตะวัน ปินทีโย, 2543)ถึงแม้ว่าการจัดการเรียนการสอนระบบทวิภาคีประสบปัญหามากมาย แต่ปัญหาเหล่านี้สามารถแก้ไขได้หากได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง การพัฒนาระบบการศึกษาทวิภาคีให้มีคุณภาพ จะนำมาซึ่งคุณประโยชน์มากมายทั้งกับตัวผู้เรียน ผู้ประกอบการ ตลอดจนสถานศึกษา

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาระบบทวิภาคี

ในการศึกษาระบบทวิภาคี ผู้เรียนสามารถทำงานจริงในสถานประกอบการ ได้เรียนรู้จากครูฝึก ซึ่งเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานจริง มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านสูง และได้ใช้เครื่องจักรและอุปกรณ์ที่มีความทันสมัยที่ใช้งานจริงในอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่สถานศึกษาไม่สามารถจัดหาได้ และการศึกษาระบบทวิภาคียังช่วย

ให้นักเรียนสามารถเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของตน สามารถลดปัญหาการเรียนไม่ตรงสาขา นอกจากนี้ในระหว่างเรียนนักเรียนยังมีรายได้ในฐานะลูกจ้างของสถานประกอบการ และมีโอกาสที่จะได้รับการบรรจุเข้าทำงานหลังสำเร็จการศึกษาในขณะที่ผู้ประกอบการสามารถแก้ปัญหาขาดแคลนกำลังคนในระยะยาว ด้วยการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ มีคุณสมบัติตรงตามที่ต้องการ สามารถปฏิบัติงานกับเทคโนโลยีขั้นสูงได้ อีกทั้งยังสามารถสร้างความผูกพันระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง สร้างความภักดีต่อองค์กร ถ่ายทอดวัฒนธรรมองค์กร อันเป็นหัวใจสำคัญในการดำรงไว้ซึ่งบุคลากรที่มีคุณภาพ ลดอัตราการลาออก และยังเป็นส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์กรในการทำงานร่วมกับสังคม อีกทั้งการทำงานใกล้ชิดกับสถานศึกษา ทำให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งองค์กรสามารถนำมาพัฒนาตนเอง และสถานศึกษาสามารถนำมาพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนและพัฒนาครูผู้สอนสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนระบบทวิภาคี นอกจากนี้จะช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านงบประมาณในการจัดซื้อจัดหาเครื่องจักรอุปกรณ์ การจ้างวิทยากรพิเศษจากภายนอก เพราะการเรียนภาคปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์จะจัดขึ้นโดยสถานประกอบการที่เข้าร่วมโครงการ นอกจากนี้ สถาบันการศึกษายังสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับสถานประกอบการ สามารถพัฒนาครูอาจารย์ และปรับระบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับธุรกิจและความต้องการของตลาด (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550; หวน พินธุ์พันธ์, 2549) ในภาพรวมการศึกษาทวิภาคีเป็นกุญแจสำคัญในการยกระดับฝีมือแรงงาน เนื่องจากนักเรียน นักศึกษาจะได้ความรู้เชิงทฤษฎีควบคู่ไปกับการฝึกทักษะเชิงปฏิบัติ และยังเป็นการแก้ปัญหาขาดแคลนแรงงานไร้ฝีมือและแรงงานฝีมือ เนื่องจากผู้ประกอบการสามารถวางแผนแรงงานในระยะยาวและผลิตแรงงานให้ตรงกับความต้องการของตน แต่การจะทำให้ระบบการศึกษาทวิภาคีประสบความสำเร็จได้จะต้องอาศัยแผนยุทธศาสตร์ ในการดำเนินงานที่เหมาะสมและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน กล่าวคือภาครัฐต้องสร้างแรงจูงใจให้ภาคเอกชน ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมชั้นนำของไทย เช่น อุตสาหกรรมรถยนต์ อาหาร เคมีภัณฑ์ ตลอดจนอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและธุรกิจบริการให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระบบทวิภาคี โดยชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่ผู้ประกอบการจะได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ และอาจให้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ เช่น การลดหย่อนภาษีหรือสิทธิพิเศษอื่น ๆ อีกทั้งภาครัฐ สถาบันการศึกษา และผู้ประกอบการภาคเอกชนยังต้องร่วมมือกันพัฒนาการศึกษาทวิภาคีให้เป็นมาตรฐานและมีคุณภาพเป็นที่ประจักษ์ ควบคู่ไปกับการประชาสัมพันธ์กับนักศึกษาและผู้ปกครองให้เข้าใจถึงรูปแบบของการศึกษาทวิภาคีและประโยชน์ที่พึงได้รับ โดยอาจนำเสนอตัวอย่างของนักเรียนที่ศึกษาในระบบนี้ ได้รับบรรจุเข้าทำงานในองค์กรชั้นนำประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างเป็นรูปธรรม และสร้างความเชื่อมั่นในผลสัมฤทธิ์ของการศึกษาทวิภาคี

ที่มา: <http://www.jba.tbs.tu.ac.th/files/Jba135/Article/JBA135Parichat.pdf>

